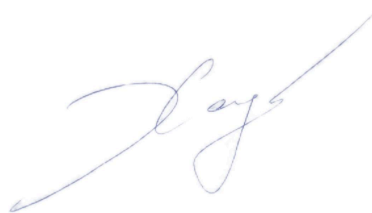

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
УКРАЇНИ КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕАТРУ,
КІНО І ТЕЛЕБАЧЕННЯ ІМЕНІ І. К. КАРПЕНКА-КАРОГО

ХОДАКІВСЬКИЙ ДМИТРО ДМИТРОВИЧ

СПЕЦІАЛЬНИЙ КУРС
**АКТОРСЬКІ ТА РЕЖИСЕРСЬКІ ТРЕНІНГИ ЗА МЕТОДОЛОГІЄЮ
ЛЕСЯ КУРБАСА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО
ТЕАТРУ.**

Методична розробка за тематикою творчого мистецького проєкту

Творчий керівник :

Чхайдзе В.А.,

заслужений діяч мистецтв України, доцент

Науковий консультант :

Оніщенко О. І.,

доктор філософських наук,

професор,

заслужений діяч науки і техніки України

КИЇВ-2023

Анотація. Спецкурс «Акторські та режисерські тренінги за методологією Леся Курбаса в контексті сучасного українського театру» розроблено з метою практичного відтворення й актуалізації системи підготовки актора і режисера, започаткованої Лесем Курбасом у Молодому театрі та театрі «Березіль», в умовах сучасної мистецької освіти та театрального процесу України початку ХХІ століття.

Мета курсу – дослідити, осмислити та інтегрувати тренажі та методологічні принципи, застосовані Лесем Курбасом, у навчальний процес підготовки сучасного актора і режисера. Через практичне занурення у курбасівську театральну систему здобувачі вищої освіти мають змогу сформувати глибоке розуміння української театральної традиції, опанувати її інструменти, адаптувати їх до сучасних умов та навчитися творчо осмислювати категорії спадкоємності й новаторства.

У змісті курсу передбачено:

- вивчення історико-культурного контексту діяльності Молодого театру та театру «Березіль»;
- реконструкцію елементів **документального театру**, зокрема – відтворення конкретних подій, пов'язаних із життям і творчістю акторів та режисерів театрів Курбаса;
- аналіз та практику **азійських театральних технік**, які впливали на формування пластики та естетики акторської гри;
- осмислення та інтерпретацію **національної української театральної фактури** через сучасні засоби сценічної дії;
- інтеграцію **сучасних тренажів**, зокрема елементів військової й медичної тактики, як засобу загартування тілесної присутності актора, його дисципліни, реакції та стійкості.

Принцип побудови курсу базується на поєднанні трьох джерел: **національної спадщини, світової класики та сучасних тенденцій** у театральному мистецтві. Такий міждисциплінарний підхід дозволяє

глибше зрозуміти систему Курбаса як модель, здатну трансформуватись і розвиватися в актуальному мистецькому середовищі.

У результаті проходження курсу здобувачі зможуть не лише відтворити окремі елементи курбасівської системи, а й застосовувати їх у власній творчій практиці, формуючи індивідуальну акторсько-режисерську мову, критичне мислення, аналітичне ставлення до спадщини та здатність до інновації.

ПИТАННЯ СПЕЦКУРСУ

РОЗДІЛ 1. Леся Курбас: формування, еволюція та художньо-педагогічна система.

ТЕМА I.

1.1. Український театр кінця XIX – початку XX століття: традиції корифеїв як підґрунтя і виклик для модернізації.

1.2. Світогляд і мистецьке становлення Леся Курбаса: від актора до режисера-реформатора.

ТЕМА II.

2.1. «Молодий театр» як осередок пошуку нової театральної мови: естетика, філософія, експеримент.

2.2. Рання система тренажів: тілесність, ансамбль, енергія дії.

ТЕМА III.

3.1. Театр «Березіль», як лабораторія модерної режисури. Теоретичні й практичні основи організації, педагогіки та експериментів.

3.2. Інноваційні тренажі «Березоля»: побудова сценічної присутності, ритму, «перетворення». Мімограмота.

ТЕМА IV.

4.1. Спадкоємність української народної культури в режисурі Курбаса. Робота лабораторій “Березіль” над п’єсами Корифеїв українського театру.

4.2. Вплив німецького експресіонізму, східної театральної естетики та світової класики. Причини творчих пошуків режисера.

4.3. Позатеатральні науки (психологія, медицина, філософія) як інструменти театральної методології. Сучасні тренажі побудовані на наукових відкриттях початку XX століття.

ТЕМА V.

5.1. Вправи і тренінги на основі документального театру: «Газ», «Жовтень», «Рур». Документалістика як джерело політичного театру. Принципи трактування.

5.2. Етюди етнографічного та побутового характеру: «Вертеп» (1919), «Гайдамаки» (1920).

ТЕМА VI.

6.1. Театр поетичної драми: досвід «Театру Олександра Олеся».

6.2. Мелодекламація: методи роботи з голосом у лабораторіях Курбаса.

ТЕМА VII.

7.1. Шекспір і Курбас. Інтерпретація в театрі «Березіль»: режисерський аналіз вистав.

7.2. «Король Лір» у ГОСЕТ: співпраця Курбаса з акторами, режисерський аналіз.

ТЕМА VIII.

8.1. “«Маклена Граса» (1933): актор як автор ролі, політичний вербатім, співтворчість із драматургом.

8.2. Реконструкція масової сцени “вулиця”. Робота актора з музикою. Побудова режисером простору за принципами театального експрісонізму. “Мікрокосмос”.

РОЗДІЛ 2. Курбас сьогодні: інтерпретації, впливи, педагогічний потенціал.

ТЕМА IX.

9.1. Побудова сучасного навчального курсу за моделлю Курбаса: «традиція – класика – сучасність».

9.2. Сценічна свобода як педагогічна відповідальність: переосмислення курбасівської системи в ХХІ столітті.

ТЕМА X.

10.1. Синтез східних мистецтв у методології лабораторій «Березоля».

10.2. Йога як тілесний тренаж: трансформація асан у акторські етюди («Собака мордою вниз», «Кобра» тощо).

ТЕМА XI.

11.1. Психологізм vs. фізіологізм: театральна термінологія репетиційної практики «Молодого театру».

11.2. . Робота з геометричними формами: досвід мізасценування вистави «Шпана» (1925).

ТЕМА XII.

12.1. Методологія документального театру в «Березолі»: «Народження Велетня» (1931).

12.2. Практикум: актуальні події як джерело сучасних етюдів.

ТЕМА XIII.

13.1. «Жива картина» як акторський етюд: етнографічний підхід.

13.2. Практикум: етюди за мотивами картин Тараса Шевченка.

ТЕМА XIV.

14.1. Українське наївне мистецтво як джерело художньої уяви: Марія Приймаченко, Катерина Білокур.

14.2. Практикум: створення сценічних етюдів за мотивами картин українських художників.

ТЕМА XV.

15.1. Сучасні виклики для актора: компетентності й навички в умовах змін.

15.2. Військова тактика та тактична медицина як інструменти фізичної та сценічної адаптації.

Форми навчання

Теоретичне лекційне навчання, практичні заняття та самостійна робота.

Тематика практичних занять

1. Методика підготовки акторів в умовах етнічно-побутового, документального та модерного театрів. Принцип “традиція-спадкоємність-новаторство”.

2. Робота над психологічними і фізіологічними аспектами в створенні сценічного твору. Перспектива роботи актора та режисера від етюду до вистави.

3. Аналіз режисерської та педагогічної роботи Л.Курбаса в Молодому театрі та театрі “Березіль”: спільне та відмінне.

4. Робота з текстом, простором, декорацією, костюмом, музично шумовим оформленням. Співавторство актора з драматургом в роботі над роллю.

Питання до самостійної роботи

1. Основні навички актора в умовах сучасного соціокультурного простору.

2. Мистецька відповідальність в епоху метамодернізму.

3. Інтеграція сучасних технологій у сценічне мистецтво: виклики та можливості для актора і режисера.

4. Темпоритмічна адаптація сценічної дії до глядацької присутності: досвід показів у нетрадиційних просторах.

5. Особливості побудови мізансцен у незнайомому сценічному просторі: гастрольна практика як виклик і можливість.

Орієнтовний перелік питань для підсумкового контролю

1. Який внесок Леся Курбаса в оновлення естетичних і методологічних засад українського театру початку XX століття вважається найсуттєвішим і чому?
2. Які з постановок Молодого театру справили на вас найглибше враження? У чому, на вашу думку, полягає їхня художня цінність? Яку роль у цих виставах ви б хотіли втілити — і чому саме?
3. Які вистави театру «Березіль» ви знаєте? Які з них вважаєте найвизначнішими у творчому доробку колективу? Які акторські ролі з цього репертуару вам імпонують найбільше — і з яких причин?
4. У чому полягає сутнісна специфіка документального театру як жанрової форми? Якими є його принципові відмінності від художнього (традиційного) театру?
5. Як ви інтерпретуєте поняття «Розумний Арлекін» у контексті сучасної акторської техніки та режисерської концепції?
6. Яке змістове наповнення, на вашу думку, має поняття «мікрокосмос» у контексті сценічного образу та індивідуальної акторської дії?
7. У чому полягає специфіка професійної взаємодії між актором і драматургом у процесі творення сценічного тексту?
8. Назвіть сучасні українські театри та театральні лабораторії, які досліджують і практикують методологічні підходи Леся Курбаса. Який характер мають їхні дослідження?
9. Які особливості визначають специфіку роботи сучасного українського актора в умовах змінної соціокультурної ситуації та нових театральних форм?

10. У чому полягає своєрідність професійної діяльності сучасного українського режисера? Які нові компетентності та якості постають як необхідні в умовах сьогодення?

Рекомендована література

Обов'язкова:

1. Бондарчук, С. *Майстерство актора. Мімограмота* / Степан Бондарчук ; упоряд. Микола Шкарабан ; Благодійний фонд «Центр розвитку мистецької освіти». – К. : ПП «Євро-Волинь», 2023. – 218 с. : іл.
2. Курбас Л. *Філософія театру* / Лесь Курбас ; упоряд. М. Лабінський ; післямови М. Москаленко, Д. Лабінська ; ред. М. Москаленко. – Харків ; Київ : Видавець Олександр Савчук ; Видавництво «Основи», 2022. – 920 с.
3. Клековкін О. *Лесь Курбас: Система і метод. Полемічні нотатки* / О. Клековкін // *Науковий вісник НМАУ імені П. І. Чайковського*. – 2013. – Вип. 103. – Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Klekovkin_Oleksandr/Les_Kurbas_Systema_i_metod_Polemichni_notatky.pdf
4. Корнієнко Н. В. *Лесь Курбас: репетиція майбутнього*. – Київ : Либідь, 2007. – 592 с.
5. Танюк Л. С. *Лесь Курбас: хроніка життя і творчості*. – Київ : Либідь, 1997. – 688 с.
6. Танюк Л. С. *Березіль: нариси, статті, виступи, щоденники*. – Київ : Мистецтво, 1988. – 392 с.
7. Корнієнко Н. В. *Театр Курбаса: простір і час*. – Київ : Основи, 2001. – 456 с.
8. Паві П. *Словник театру* / П. Паві ; пер. з фр. М. Якуб'як. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 640 с.

9. Клековкін О. Система Курбаса: Реконструкція. Київ: Арт Економі, 2025. 320 с. (Серія «Сценознавство»)

Додаткова література:

1. *Життя і творчість Леся Курбаса* / упоряд., наук. ред. Б. Козак. – Львів ; Київ ; Харків : Літопис, 2012. – 656 с. + 104 с. ілюст.
2. Локтіонов, Є. *Феномен вербатім-театру: потенціал міждисциплінарного підходу* / Євген Локтіонов // *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*. – 2024. – № 34. – DOI: 10.34026/1997-4264.34.2024.305187.
3. Куліш М. Г. *Вибрані твори*. – Київ : Наукова думка, 1989. – 608 с.
4. Greenblatt S. *Shakespearean Negotiations: The Circulation of Social Energy in Renaissance England*. – Berkeley : University of California Press, 1988. – 205 p.